

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY

Výzkumný návrh projektu
SP7MP_MTO2 Metodologie 2

Vypracovala: Klára Jašková
UČO: 392294

Téma: Analýza speciálně pedagogické diagnostiky u dětí s lehkým mentálním postižením na základní škole praktické

Vymezení výzkumného problému

Diagnostika dětí s lehkým mentálním postižením je významný proces, který může pozitivně ovlivnit celý život i vývoj dítěte. Čím je postižení u dětí těžší, tím je také snadnější jej diagnostikovat a intervence probíhá dříve. U dětí s lehčími formami mentálního postižení mohou být znaky a projevy mentální retardace patrné až v předškolním vzdělávání. Tímto tématem jsem se nechala inspirovat na své pedagogické praxi na základní škole praktické a o danou problematiku se začala více zajímat. Ráda bych zanalyzovala proces diagnostiky v poradenském zařízení a následnou spolupráci se školou, kde jsou děti s LMP vzdělávány.

Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je provést analýzu diagnostiky u jedinců s LMP, která probíhá v pedagogicko-psychologické poradně či speciálně pedagogickém centru. Z tohoto cíle tedy vyplývají další dílčí cíle, které se zaměřují na prozkoumání souvislostí vzájemné spolupráce s poradenským zařízením a danou školou, jaké jsou současné trendy v diagnostikování dětí na daném poradenském pracovišti a kdy se děti nejčastěji s podezřením na lehké mentální postižení dostávají do poradenského zařízení.

Výzkumné otázky byly stanoveny tyto: Jakým způsobem probíhá diagnostika u dětí s LMP? Jaké jsou nové trendy v diagnostikování jedinců s LMP? Jaká je úroveň spolupráce mezi pedagogicko psychologickou poradnou, popř. speciálně pedagogickým centrem a základní školou praktickou? Ve kterém období dítěte se diagnostika v poradenském zařízení provádí?

Výzkumná strategie kvalitativní

Kvalitativní výzkum byl vybrán díky jeho výhodám, které jsou vhodné pro uskutečnění výzkumu jak na základní škole praktické, kdy se jedná o zkoumání v přirozeném prostředí dětí, je flexibilní na místní podmínky a situace, tak i v poradenském zařízení, protože umožňuje se ponořit do hloubky procesů a studovat je (Hendl, J. 2005). Na začátku výzkumu byly stanoveny výzkumné otázky, které se podle J. Hendla (2005, s. 50) mohou upravovat, přizpůsobit nebo doplňovat během výzkumu, proto se považuje za pružný a měnící se během vývoje.

Ve výzkumném šetření bych chtěla zkoumat menší počet jedinců a získat od nich co nejvíce informací. Ráda bych, v rámci možností, odhalila nové skutečnosti, daný problém a vztahy prozkoumala do hloubky a zaměřila se pouze na jedno poradenské zařízení a základní školu praktickou.

Návrh metody sběru dat

Pro tuto práci tedy bylo zvoleno kvalitativních metod a to nestrukturovaného pozorování, polostrukturovaného rozhovoru a popř. kazuistiky dětí s LMP. Klasickým znakem pro nestrukturované pozorování je dynamický, otevřený a kreativní přístup, jež není svázán předem stanovenými hodnotícími škálami a tabulkami. P. Gavora (2010, s. 189) uvádí hlavní vlastnosti pozorování, mezi které patří deskriptivnost, která se vyznačuje přesným a výstižným popisem prostředí a holističnost, pro kterou je typické zachycení prostředí a lidí komplexně. Cílem metody je získat přesný popis pozorovaného výzkumného vzorku a v tomto případě se bude jednat o pozorování průběhu diagnostického vyšetření, kterého se účastní děti v PPP nebo SPC.

Nestrukturovaný rozhovor se projevuje nepřipraveností otázek výzkumníka předem, avšak co je připravené, jsou cíle a osnova interview. V případě tohoto výzkumného šetření je zvolen polostrukturovaný rozhovor (se žáky), kde jsou již předem nachystány rámcové otázky, kterých se výzkumník nemusí držet pevně (Gavora, P. 2010).

Pro výzkumné šetření budou vybráni respondenti – specializovaný pracovník v poradenském zařízení, učitel na základní škole praktické a pozorování bude probíhat při diagnostice dítěte. Respondenti budou dotazováni skrze rozhovor a předem připravených otázek. Bude se jednat o ZŠ praktickou, PPP nebo SPC v jednom okrese.

Scénář rozhovoru

Rozhovory budou probíhat ve dvou různých prostředích - v základní škole praktické, kam jsou žáci posíláni z poradny, a daném poradenském zařízení, kde děti diagnostikují.

Úvod rozhovoru

- představení sebe a svého výzkumu

Rozhovor v PPP, SPC

- Jak probíhá proces diagnostiky v PPP?
  - Jaké testy (standardizované i nestandardizované) konkrétně používáte?
  - Jaké jsou současné trendy v testování dětí?
- Jakým způsobem se děti s podezřením na mentální postižení k vám dostávají?

- na doporučení školy, lékaře
- Jak probíhá proces po diagnostice? Rodiče se rozhodují, kde se bude dítě vzdělávat?
  - Jaké je jejich nejčastější rozhodnutí?
- V jakém věku nejčastěji se děti dostávají do poradenského zařízení?
- Jaké faktory ovlivňují a komplikují určení diagnózy LMP?
- Kdy je nejlepší dítě diagnostikovat?
- S jakým typem školy nejčastěji spolupracujete?

Rozhovor v ZŠ praktické

- Jak dlouho jste v pedagogické praxi?
- Kdy děti nejčastěji přichází k vám do školy s diagnózou LMP?
- V jakém věku může docházet k odhalení LMP?
- Přibývá či ubývá dětí s LMP na vaší škole?
- Jaká je spolupráce s poradnou a vaší školou?
  - jakým způsobem mezi sebou komunikujete?
- Jak reagují rodiče na zjištění, že jejich dítě musí být přiřazeno na ZŠ praktickou?
- Jaká je spolupráce s rodiči dětí?

Provedený rozhovor s učitelem

Jelikož jsem neměla příležitost rozhovor nahrát a mít zvukový záznam, bude se jednat o volný přepis proběhnutého rozhovoru s učitelkou ze základní školy praktické.

Učitelka se orientuje v pedagogické praxi již 33 let, během kterých se ve škole, kde stále působí, odehrála spousta změn. Škola spolupracuje s několika poradenskými zařízeními, jak s PPP tak i SPC, konkrétně se jedná o šest těchto poraden v rámci Olomouckého kraje (Přerov, Olomouc, Prostějov a Mohelnice). Nejčastěji jsou děti s LMP diagnostikovány v pedagogicko psychologické poradně. Žáků na škole s diagnózou lehčích forem mentálního postižení stále přibývá a musí se zvětšovat kapacita tříd. Škola bude dokonce otevírat příští rok ročník jednoleté praktické školy a v těchto dnech probíhá i výběrové řízení na speciálního pedagoga. Děti se nejčastěji do školy dostávají hlavně v období zápisu do prvního ročníku na doporučení poradenského zařízení, ale také již v přípravné třídě. Spolupráce s rodiči ve třídě, kde učitelka vyučuje, je v normě. Spoustu rodičů již učitelka učila a zná je od dětství, proto může říct, že s rodiči nemá problém vyjít. Protože rodiče učitelku znají, mohou jí důvěřovat a spolupráce probíhá na jiné úrovni, než v ostatních třídách na škole.

Terénní poznámky

Rozhovor byl dělán ve třídě základní školy praktické, ve které probíhala má čtrnáctidenní praxe, s třídní učitelkou třetího ročníku, jež svolila k dotazování. Otázky byly kladeny nezávazně a mezi řečí a rozhovor probíhal příjemně. Ve třídě se zrovna uskutečňovala vyučovací hodina volnějšího rázu a žáky si vzala na starost asistentka pedagoga, která se občas na něco zeptala a ke konci se do rozhovoru také zapojila.

Modifikace výzkumného návrhu

Zaměřit se na konkrétnější otázky a probrat je více do hloubky. Rozhovor si příště nahrávat, aby byl přepis rozhovoru přesnější a autentičtější. Bylo by dobré, kdybych měla k dispozici i jiný názor, než pouze jedné učitelky a mohla konfrontovat dva různé nebo stejné názory a vyvodit si objektivnější závěr.

Praktické a etické problémy při výzkumu

Výzkumné šetření může být odmítnuto ze strany školy, na které bych chtěla daný výzkum provést. Odmítnutí může přijít i ze strany poradenské ho zařízení nebo se bude jednat o nesnadnou komunikaci a domluvu. V tomto případě by se muselo najít jiné poradenské pracoviště, které by bylo ochotno spolupracovat.

Co se týče etických problémů, některé otázky při rozhovoru mohou být respondentům nepříjemné a nemusí na ně vůbec odpovídat.

Seznam literatury

BARTOŇOVÁ, M. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o., Brno, 2005. ISBN 80-86633-37-3.

FIALOVÁ, I. *Analýza faktorů determinujících edukaci a profesní orientaci jedinců se zdravotním postižením*. Brno: MuniPress, 2011. ISBN 978-80-210-5591-9

GABLE, Robert A. 1993. *Strategies for Teaching Students With Mild to Severe Mental Retardation*. Paul H Brookes Pub Co. ISBN 978-1557661180.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. Vydání. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HARRIS, J. C. *Intellectual disability: understanding its development, causes, classification, evaluation, and treatment*. NY: Oxford University Press, 2006

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

CHALOUPKOVÁ, S. *Analýza školních vzdělávacích programů a vyučovacího procesu na základních školách praktických v České republice*. Brno: MU, 2011. ISBN 978-80-210-5646-6

MONATOVÁ, L. *Speciálně pedagogická diagnostika z hlediska vývoje dětí*. Brno: Paido, 2000, 92 s. ISBN 8085931869.

OPATŘILOVÁ, D. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 292 s. ISBN 80-210-3977-9.

PIPEKOVÁ, J. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, spol. s r.o., 2006. ISBN 80-86633-40-3.

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2007. 178 s. ISBN 978-80-7315-157-7.

ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: Vzdělávání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-889-0.

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. 2.vyd. Praha: Parta, 2003. ISBN 80 – 7320 – 063 – 5.

VÍTKOVÁ, M. *Otázky speciálně pedagogického poradenství: základy, teorie, praxe*. Brno: MSD, 2003, 261 s. ISBN 808663308X.

FORNESS, Steven R, EdD MacMillan, Donald L, EdD a Donald L, EdD MACMILLAN. 1989. Mental Retardation and the Special Education System. *Psychiatric Annals* [online]. (00485713) [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.muni.cz/docview/894185635/EAF2BE982B2C4506PQ/40?accountid=16531>

KOMENTÁŘ

Je zřejmé, že uvažujete metodologicky správně a logicky, oceňuji provedení prvního rozhovoru, „poučení“ z něj i cizojazyčné zdroje, projektu by ale velmi prospěla,

- a) Jasnější vazba mezi cíli výzkumu a metodami (a možná i zaměřením se jen na něco, například na názor učitelů). V tom je potřeba velká důslednost.
- b) Formulační přesnost, správná gramatika a stylistika.

